

KIRIKKALE UNIVERSITY

**IV. ULUSLARARASI
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİ
KONGRESİ**

“Kültürler ve Değerler Buluşması”

*IV. INTERNATIONAL
COMPARATIVE LITERATURE CONGRESS*

Meeting of Cultures and Values

01-03 Kasım / November 2012

BİLDİRİLER / PROCEEDINGS

KIRIKKALE

2013

BİLDİRİ KİTABI / PROCEEDINGS BOOK

Editörler / Editors

Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU

Prof. Dr. Yusuf ÖZ

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Yrd. Doç. Dr. Fahrettin COŞGUNER

Arş. Gör. Ahmet ÖZMEN

KIRIKKALE

2013

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
ISBN 978-975-8626-04-5

IV. ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALI
EDEBİYAT BİLİMİ KONGRESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları
Kırıkkale Üniversitesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölmeleri
Kırıkkale Üniversitesi'nin yazılı izni olmadan
elektronik, optik, mekanik ya da diğer
yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Kitapta yer alan bildiri metinlerinden kaynak göstermek
şartıyla alıntı yapılabilir.

Bildiri kitabında yer alan yazılardan yazarları sorumludur.

Copyright 2012 by Kırıkkale University
All rights reserved.

No part of this journal may be printed, reproduced or
Distributed by any electronical, mechanical or other means
Without the written permission of the university.

Texts can be quoted from papers in the book on condition
that the source text is indicated.

Writers are responsible for the articles in the book.

Baskı
Erduran Ofset Matbaacılık
Zafer Cad. Zafer İşhanı No 35/14
Tel. : 0318 218 09 14 KIRIKKALE
erduran71@hotmail.com

KONGREYE DESTEK VEREN KURUM VE KURULUŐLAR

**T.C. BAŐBAKANLIK
TANITMA FONU**

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĐI**

Yunus Emre Enstitüsü

KONGRE ORGANİZASYON KOMİTESİ
Congress Organisation Committee

ONURSAL BAŞKAN / Honorary President

Prof. Dr. Ekrem YILDIZ
Kırıkkale Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI
Chairman of the Organizing Committee

Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU

DÜZENLEME KURULU / Organizing Committee

Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN
Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK
Prof. Dr. Yusuf ÖZ
Doç. Dr. Muhammet HEKİMOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Müjgan Ayça AYTAÇ
Yrd. Doç. Dr. Aysun SUNGURHAN
Yrd. Doç. Dr. Dilek SARIKAYA
Yrd. Doç. Dr. Duran İÇEL
Yrd. Doç. Dr. Fahrettin COŞGUNER
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem POLAT
Yrd. Doç. Dr. Kamil KURTUL
Yrd. Doç. Dr. Zübeyde ŞENDERİN

SEKRETERYA / Secretariat

Yrd. Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Yrd. Doç. Dr. Halis BENZER

Yrd. Doç. Dr. Oğuz ÖCAL

Öğr. Gör. Recep ÇİNKİLİÇ

Okt. Ahmet KURNAZ

Okt. Berrin PEKMEZ

Okt. Nurhayat YALÇIN

Okt. Rüstem ORHAN

Okt. Ufuk BALAMAN

Okt. Yasemin KÜÇÜKAYDIN

Arş. Gör. Dr. Öznur ÖZDARICI

Arş. Gör. Abdullah BALLI

Arş. Gör. Ahmet ÖZMEN

Arş. Gör. Ayhan GÜNEŞ

Arş. Gör. Caner ÇETİNER

Arş. Gör. İsmail Selim

Arş. Gör. Mustafa SARP

Arş. Gör. Ziya TOK

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU / Scientific Board

- Prof. Dr. Abdullah ÖZTÜRK (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Acar SEVİM (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU (Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Kazım ÜRÜN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK (Konya Üniversitesi)
Prof. Dr. Asuman AĞAÇSAPAN KURTMAN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayla GÖKMEN (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayten ER (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Derya ÖRS (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülperi SERT (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Gürsel AYTAÇ (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan AKAY (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin YAZICI (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ (Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail ÇETİŞLİ (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Kadriye ÖZTÜRK (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal ÖZMEN (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Emin ÖZCAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahmut KARAKUŞ (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Menderes ÇOŞKUN (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK (Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat DEMİRKAN (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÇİÇEKLER (Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Mükremin YAMAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Nazire AKBULUT (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedim KULA (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedret Kuran BURÇOĞLU (Yeditepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedret ÖZTOKAT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat KAYA (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Rahmi ER (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevinç ÖZER (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Tahir BALCI (Çukurova Üniversitesi)
Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Yılmaz KOÇ (Selçuk Üniversitesi)

HAKEM OLARAK KATKIDA BULUNANLAR
Contributors as Referee

- Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Alim GÜR (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan BAHAR (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf ÖZ (Kırıkkale Üniversitesi)
Doç. Dr. Ali TEMİZEL (Selçuk Üniversitesi)
Doç. Dr. Cemal SAKALLI (Mersin Üniversitesi)
Doç. Dr. Medine SİVRİ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhammet HEKİMOĞLU (Kırıkkale Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa BALCI (Kırıkkale Üniversitesi)
Doç. Dr. Nuri ŞİMŞEKLER (Selçuk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Dilek SARIKAYA (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Duran İÇEL (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Fahrettin COŞGUNER (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Kamil KURTUL (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Müjgan Ayça AYTAÇ (Kırıkkale Üniversitesi)

Öğr. Gör. Handan Bayındır TUNA

William Shakespeare İzleğinde, Oğuz Atay'ın 'Oyunlarla Yaşayanlar' Oyunu İle Necip Fazıl Kısakürek'in 'Bir Adam Yaratmak' Adlı Oyununda Bireyin Yazgısı Ve Oyun İçinde Oyun Olgusuna Bir Bakış

A Study On Oğuz Atay's 'Oyunlarla Yaşayanlar' and Necip Fazıl Kısakürek's 'Bir Adam Yaratmak' in The Light of William Shakespeare's Style 345

Doç. Dr. Hassan Akbari BEIRAGH

مبانی تئوریک ادبیات تطبیقی

Theoretical Foundations of Comparative Literature 355

Okt. Hatice Elif DİLER

Jean Rhys's Wide Sargasso Sea Versus Charlotte Bronte's Jane Eyre

Jean Rhys'in "Wide Sargasso Sea"sine Karşın Charlotte Bronte'nin "Jane Eyre"si 367

Araş. Gör. Havva Özer HAFÇI

Postmodern Tarih Romanı Bağlamında Gülün Adı ve Beyaz Kale'nin Karşılaştırılması

A Comparison of "The Name Of The Rose" and "The White Castle" in The Context of Postmodern Historical Novels 379

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ARAK

Karşılaştırmalı Edebiyat ve Çokkültürlülük Düşüncesi: "Melting Pot" ve "Anadolu Mozaïği"

Comparative Literature and The Concept of Multiculturalism: "Melting Pot" and "Anatolian Mosaic" 387

Prof. Dr. Kadriye ÖZTÜRK

Postkolonyal Edebiyatta Kültürü Anlatan ve Kültürü Anlatılanın Çözümlemesi

An Analysis of The Narrators Telling About Culture and Those Whose Culture is Told About 395

Dr. Kamran SHAHMORADIAN - Lokman SOHRABI

نگاهی به شاهنامه ی فردوسی در آینه ی مکتب کلاسیسیسم

A Look at Ferdowsi's Shahnameh From The Perspective of Classicism 405

Dr. Shahla KHALILOLLAHI

رنالیسم جادویی و تأثیر آن در "مرگ عزیز بیعار" و "رازهای سرزمین من"

Magic Realism and its Effects on 'Death's Aziz Biar and 'Secrets of My Land' 415

**KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT VE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK DÜŞÜNCESİ:
"MELTING POT" VE "ANADOLU MOZAIĞI"**

**(Comparative Literature and The Concept of Multiculturalism: "Melting Pot" and
"Anatolian Mosaic")**

Hüseyin ARAK*

Özet

Bu çalışmanın amacı, karşılaştırmalı edebiyat biliminin sınırları aşan perspektifiyle farklı kültürler için edebiyatları ortak ve farklı yönleriyle incelerken çokkültürlülüğe yaptığı katkıyı ortaya koymaktır. Ayrıca çokkültürlülüğe güzel bir örnek olan Anadolu mozağının kozmopolit yaşam tarzının merkezi olarak görülen Amerika Birleşik Devletlerindeki melting pot anlayışından farkını gözler önüne sermektir. Zira potada eriyen kültürler zaman içerisinde yok olmaya mahkûmdur ve ortaya çıkan yeni melez kültür ise kültürel çeşitliliği engellemektedir. Oysa Anadolu mozağı içindeki farklı kültürler postmodern edebiyat anlayışına da uygun olarak eşzamanlı olarak yan yana eşit değerde varlıklarını korumaktadırlar. Buna en güzel örnek ise, birçok medeniyete ev sahipliği yapan Hatay ilimizdir. Hatay "Çan, Ezan ve Hazzan" birlikteliği ile farklı kültürlerin bir arada yaşama iradesini somut olarak sergilemektedir. Araştırmamız göstermektedir ki, dünyada özellikle 1950'lerden sonra konuşulmaya başlanan ve hoşgörü kültürü zemini üzerine kurulu olan kozmopolit yaşam tarzı Anadolu topraklarında bin yıldan beri zaten çokkültürlü yapısından dolayı hüküm sürmektedir. Çokkültürlü yaşam, farklı kimliklerle eşit ortamda, eşzamanlı soluk almayı kabullenmeyi gerektirmektedir. Eğer biz bugün Osmanlı'nın çok kültürlülüğünü anlayarak Osmanlı'nın daha da ilerisine nasıl geçebileceğimiz noktasında bir adım atarsak pek çok kültürel ve etnik sorunumuza çözüm üretebiliriz. Bu çalışma kapsamında çokkültürlülük, toplumsal yapıya zenginlik kattığı ve parçalanmayı değil bütünleşmeyi getirdiği düşüncesiyle ele alınmıştır. Sonuç olarak, karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları farklılıkların birlikteliğini amaç edinmeli, farklı kökenlere ait toplumların birbirlerini daha iyi tanıyarak barış içinde birlikte yaşama şansına ulaştırmaya çaba göstermelidir.

Anahtar kelimeler: karşılaştırmalı edebiyat, çokkültürlülük, imgebilim, kaynaşma kazanı, Anadolu mozağı,

Abstract

The purpose of this study is to identify the contribution of the field (science) of comparative literature, with its perspective crossing the boundaries, to multiculturalism while investigating the literatures of different cultures. It also aims to show the difference of the Anatolian mosaic, a good example of multiculturalism, from the melting pot in the United States, which is accepted to be the center of cosmopolitan lifestyle. Apparently, the cultures that melt in the pot are bound to vanish in time and the new hybrid culture that arises prevents the cultural diversity. However, the various cultures in the Anatolian mosaic, in accordance with postmodern literary perspective, co-exist synchronously side by side, saving their values.

* Yrd. Doç. Dr., ERÜ Eğitim Fakültesi, Kayseri

The study indicates that cosmopolitan lifestyle based on tolerance that started to be discussed especially in the 1960s in the world has prevailed in Anatolia for a millennium, thanks to its multicultural structure. Multicultural life requires accepting diverse identities to ‘breathe’ synchronously in equal climates. This study was carried out in line with the idea that multiculturalism adds to the richness of the social structure and leads to integration rather than disintegration. In conclusion, studies of comparative literature must aim at the togetherness of diversities and try to provide the chance of living together in peace, by enabling societies of different origins to know each other better.

Keywords: comparative literature, multiculturalism, imagology, melting pot, Anatolian mosaic

Giriş

Coğrafi uzaklıkların kısalmasıyla birlikte kültürler arası mesafeler gittikçe azalmakta ve buna paralel olarak yabancı kültürler veya kültürel yabancılık ile ilgili imgelerle her alanda daha sık karşılaşmaktadır. Yabancı ve kendine dair kimlik oluşturma imgeleri araştırmaların odağında yer almakta, farklı halklar ve kültürler ile ilgili imgeleri oluşturmada öne çıkan edebiyat dersleri eğitim sistemlerinde önem kazanmaktadır. Zira edebiyat dersinde kullanılan edebî metinler (gazeteler, dergiler ve filmler) aracılığıyla yeni yetişen nesillere farklı dünyalar yakın hale getirilmektedir.

Başka kültürleri incelemeyi, yakından tanımayı ve karşılıklı toplumsal iletişimi sağlamayı başlıca amaçları arasında gören karşılaştırmalı edebiyata olan ilgi de artmaktadır. Karşılaştırmalı edebiyat farklı kültürlerle sahip insanların birbirini daha yakından tanımasını sağlayarak çokkültürlü, eşit ve barışçıl bir dünyada yaşama isteğine hizmet edebilecek bilim dallarından biridir.

1. Çokkültürlülük

1600’lerden itibaren başta İngiliz ve diğer Avrupalı koloniciler olmak üzere Kuzey Amerika’ya büyük bir göç gerçekleşir. Kıtanın kuzey kesiminde sıklıkla *kaynaşma kazanı* (melting pot) olarak tanımlanan yeni melez bir kültür meydana gelir. Burada oluşan yeni toplumu *çoğulcu toplum* (plural society) yapısı ve *çokkültürlülük* (kültürel çoğulculuk/multiculturalism) anlayışı en iyi şekilde tanımlamaktadır. 1960’lı yılların başından itibaren gündeme gelen *çokkültürlülük* kavramı birden fazla kültürün *birarada* ve *içiçe* bulunduğu durumu ifade eder. İçinde iki veya daha çok sayıda kültürel topluluğun yaşadığı toplum, *çokkültürlü* toplumdur. Çokkültürlülük düşüncesi farklı kültürlerin birlikte var olabileceği anlayışının geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Sarı’ya göre (2003: 168) çokkültürlü toplumlar kültürel çeşitliliğe iki biçimde yaklaşır. Toplum çeşitliliği hoş karşılayıp destekleyebilir ve farklı toplulukların kültürel taleplerine saygı duyarak, çeşitliliği kendine bakışın bir parçası olarak algılayabilir. Bu durumda toplumu çokkültürcü olarak tanımlamak mümkündür. Çetin (2007: 24) erken dönem ırk, etnisite ve göç araştırmalarında asimilasyoncu söylemin karşıt bir tezi olarak yansıtılan çokkültürlülükte temel kabulü şöyle tanımlar: “*Öteki kültürü kendine benzetmeye çalışmadan, onu kendine özgü özellikleri ve yapısıyla olduğu gibi kabul etmek ve buna yönelik olarak da ortak yaşam alanlarını paylaşmaktır*”. Ergil’e göre (1995: 159) ise, “*Çokkültürlü bir toplumun temelini demokrasi, laiklik ve çoğulculuk oluşturur. Çoğulculuk, sadece bir siyasal felsefe değildir. Farklı kümelerin örgütlü ve yasal güvence altında, kurumlaşmış yöntemlerle karar alma sürecine katılmaları veya onu etkilemeleri olarak tanımlanan bir uygulamadır da.*” Ferguson’a göre ise, çokkültürlülüğün ayırt edici özelliği, farklı kültürlerdeki çeşitliliğin iyi

olarak algılanması ve o kültürlerin doğasında olan değerlerin yani bir kültüre ait olmanın, insan olmanın önemli bir parçası olarak anlaşılmasıdır (Fergeson, 2008: 6). Çokkültürlülük anlayışına göre kültürler kendi içlerindeki farklı anlayışlarla barış içinde olmadıkça, diğer kültürlerle barışık olamazlar. Bu görüşü savunanlar arasında özellikle Parekh dikkat çekmektedir. Parekh farklı toplumlar arasında barışın nasıl sağlanabileceğini şu sözleriyle dile getirir:

İyi toplum, kültürel çeşitliliğin gerçek ve arzu edilir bir şey olduğunu kabul eder ve politik yaşamını buna göre düzenler. Diyalog sayesinde oluşturulmuştur ve en başta gelen kaygısı diyalogun sürmesini sağlamak, etkili bir şekilde devam edebileceği bir ortam yaratmak, baskın düşünce biçimlerinin sınırlarını genişletmek ve toplu olarak kabul edilebilecek ilkeler, kurumlar ve politikalar yaratmaktır (Parekh, 2002: 432).

Burada özellikle kültürler arası diyalogun önemini dile getiren Parekh çokkültürlülüğün tek başına farklılık ve kimlikle ilgili değil, kültürle kaynaşmış ve ondan beslenen farklılık ve kimliklerle, yani bir grup insanın kendilerini ve dünyayı anlamakta, bireysel ve toplu yaşamlarını düzenlemekte kullandıkları inançlar ve uygulamalar bütünüyle alakalı olduğunu vurgular. Bireysel seçimlerden kaynaklanan farklılıkların aksine kültürden kaynaklanan farklılıkların bir miktar otorite taşıdığını ve ortak, tarihten gelen bir anlam ve önem sistemiyle kaynaşmaları nedeniyle modellendirilip şekillendirildiğini vurgular. İşte o zaman çokkültürlülük, kültürel çeşitlilik veya kültürle kaynaşmış farklılıklarla ilişkilidir (Parekh, 2002: 3).

Siyasetbilimci Baumann da çokkültürlülüğün kendi içinde çoğulcu bir kültür anlayışıyla ilişkili olduğunu belirtir: *Çokkültürlülük mevcut kültürlerin sayısınca çoğalan eski kültür kavramından çok, yeni ve kendi içinde çoğulcu, kendi ve ötekilere atfedilen kültür uygulayımıdır* (Baumann, 2006: 8). Baumann çokkültürlülüğün *“Tekleştirilmiş bir ulusal kültüre inananlar, kültürlerinin izini etnik kimliklerinde arayanlar ve dinlerini kültürleri olarak görenlerden oluşan üç tarafın arasında adalet ve eşitlik durumunu nasıl sağlayacağımızı soran bir bilmece”* olduğunu savunur (Baumann, 2006: 7). Çokkültürlü bir yaşam ancak siyasal ve toplumsal hoşgörü ile gerçekleşebilir. Bunun en güzel örneğini Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu topraklarda yaşayan farklı kültürler sergilemiştir. Farklı inançlara, farklı etnik kökenlere sahip topluluklar Osmanlı kültürünün parçası olarak barış içinde bir arada yaşamışlardır. Bugün de Türkiye’de yaşayan Kürt, Ermeni, Rum, Süryani, Arap gibi toplulukların varlığı, çok kültürlü bir yapının varlığını beraberinde getirmektedir. Geçmişten günümüze halen bu topraklarda varlığını sürdüren farklı kültürleri temsil eden toplulukların bu kültürel çeşitliliğini çoklu aidiyetlere ve kimliklere borçluyuz.

2. İmgebilim, Çokkültürlülük ve Karşılaştırmalı Edebiyat

Farklı toplumların birbirleri hakkında edindikleri bilgileri, gözlem ve izlenimleri imgeye dönüştürüp bunun edebiyata nasıl yansıdığını bulmaya yönelik yürütülen çalışmalar imgebilimin alanına girer. Kula’nın da vurguladığı gibi, *“İmge araştırmaları topluluklar arasında insancıl ilişkileri ve iletişimi zorlaştıran tarihsel birikimi açığa çıkarmaya, iki kültürü ve o kültürler içinde yetişmiş insanları birbirlerine yakınlaştırmaya olanak sağlar”* (Kula, 1992: 15). Burada ulusların birbiri hakkında ne düşündüklerini ortaya çıkarmaya yönelik bir uğraş söz konusudur. İmgebilim, uluslarüstü ve kültürel bakımdan tarafsız düşünme temeli üzerine kuruludur.

İmgebilim, şimdiye kadar tanımlanamayan alanların ve ilişkilerin sınırları dışına göz atmaya aracı olan bilim alanıdır. Gelecekte de görevini, günümüz eserlerinde de imgeleri ve imge, tip yapılarını bulup çıkarmak ve zararsız hale getirmek veya etkisizleştirmekte görmektedir (Dyserinck, 2002: 67). Kökeni geleneksel karşılaştırmacılığa dayanan

imgebilim, günümüzün çokuluslu ortamında vatan, kimlik ve ulusal duygular gibi konuları irdeleyen araştırma alanı özellikleri kazanmıştır. Karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına olan ışık tutucu katkısı halen devam etmektedir.

Çıkış noktası edebiyat öğretimi olan kültürlerarası araştırmalar zaman içerisinde kültür farklılıklarını ele alan ve edebiyata yeni başlayanların girişini kolaylaştıran çalışmalar haline gelmiştir. Edebiyatın farklı uluslara ait okur kitlesi tarafından incelenmesi, karşılaştırılması ve yorumlanmasının yollarını açmıştır. Amaç ise kendi kültürüne ait olanla yabancı kültüre ait olan değerlerin birbiriyle çatışması değil, aksine karşılıklı olarak herkesin öncelikle kendisini ve yabancıyı tanımasını sağlamaktır. Küreselleşmenin hızla yol aldığı bir dönemde yoğunlaşan kültürlerarası ilişkiler sonucu karşılıklı kültürel alış-verişler de artmaktadır. Karşılıklı kültürel münasebetlerin etkisiyle insanların birbirini anlaması da kolaylaşmaktadır. Bu nedenle ülkelerin, toplumların ve kültürlerin yabancı algısı ve kendileri ile ilgili öz algıları edebî araştırmaların inceleme konuları arasında daha sıkça görülmektedirler.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla (1991) sona eren Soğuk Savaş'la birlikte *Biz kimiz?, Nereye aitiz?, Kim bizim gibi değil?* gibi kimlik ve medeniyet eksenli sorulara yanıtlar aranmaktadır. Farklı toplumların birbirini daha iyi anlaması ancak bu soruların yanıtlanmasıyla sağlanabilir. Burada farklı kültürel çevrelerin daha yakından tanınmasına katkı sağlayabilecek olan karşılaştırmalı edebiyata büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Sadece karşılıklı algıları sağlıklı bir zemine oturtabilirsek, o zaman toplumlar daha kolayca birlikte yaşama iradesini gösterebilirler. *Algılama, bizi “kavrayan”, yani duygusal olarak saran şeyin anlaşılmasında, yani onun akılcı olarak algılanmasında yatmaktadır* (Petersen, 2004: 157). Bu algıların temelini ise bireysel deneyimler, eğitim, ortak kanaat ve bilim oluşturmaktadır. Öncelikle *doğru anlaşılma ve tanınma isteği* bizim davranışlarımıza yön veren unsurlardandır.

Algılar çoğunlukla karşı konumları ile birlikte ortaya konmaya çalışılır. Böylece yabancı ve öz algının tam olarak anlaşılabilmesi ve ayırdına varılabilmesinin sağlanması amaçlanır. Bu karşı konumun araçlarını göstermek ve hem edebiyat içi işlevini hem de edebiyat dışı etkisini belirginleştirmek edebiyat biliminin ve yabancı kültürlerle ilişkilendirildiğinde de karşılaştırmalı edebiyat biliminin konu alanında bulunmaktadır. Algılar ya tipler üzerinden ya da edebî dil aracılığıyla eserin estetik yapısında ortaya konur ve sergilenir.

3. Karşılaştırmalı Edebiyatın Çokkültürlülüğün Anlaşılmasına Katkısı

Karşılaştırmalı edebiyat günümüzde çalışmalarını edebî kuram ve eleştiriyi kapsayacak şekilde yürütmektedir. Bu alandaki çalışmalar öncelikle üç temel esasa dayalı olarak sürdürülmektedir: İki edebî metnin farklılıkları, benzerlikleri (analoji) ile etki ve etkileşimlerinin saptanması. Karşılaştırmalı edebiyat kısaca şöyle tanımlanabilir:

[...] karşılaştırmalı edebiyat, farklılık ve benzerlikler yoluyla, kendi geleneğimize yabancı olanı ortaya çıkarır. Metinlerin karşılaştırmasını yaparak dolaylı anlatımları, analogileri, paralellikleri ve edebî bağlantıları nereye giderse gitsin izleyebiliriz. Böylece başkalarınınkini aşağılamadan, kendi edebî ve kültürel geleneklerimizin değerini anlayıp, övünebileceğimiz yeni bir görüş açısı kazanabiliriz (Aydın, 1999: 10).

Kefeli'ye göre ise, karşılaştırmalı edebiyat çalışma sahasını, ufkunu farklı toplumsal konuları ele alarak genişletme ihtiyacı duymaktadır. Farklı kültürleri tanımaya yönelik çalışmalar yürüten karşılaştırmalı edebiyat toplumları çokkültürlü yaşama hazırlama düşüncesiyle gelişmeye açık bilim dalı olma özelliği göstermektedir:

Önceleri iki farklı edebiyatın ya da kültürün karşılaştırılması şeklinde nitelenen “karşılaştırmalı edebiyat” kavramı daha sonraki yıllarda disiplinler arası bir alan olarak edebiyat-psikoloji, edebiyat-sosyoloji, edebiyat-felsefe, edebiyat ve diğer güzel sanatlar - resim, müzik, fotoğraf ilişkileri, özellikle son yıllarda ise edebiyatın bir uzantısı olarak nitelenen sinema ile olan yakın bağları incelenmekte ve bu farklı alanlar teknik, üslup gibi açılardan mukayese edilmektedir. Ancak hangi bağlamda ele alırsak alalım, karşılaştırmalı edebiyat farklı kültürlerle ve farklı edebiyatlara bir açılım ve ufuk genişletme şeklinde nitelenir” (Kefeli, 2000: 9).

Wierlacher’in aşağıdaki sözleri de karşılaştırmalı edebiyatın işlevini özetler niteliktedir: “*Kültürel farklılıklara saygı duymayı ve bu farklılıklara ilişkin bilgileri, kendi kültürünü ve yabancı kültürü daha iyi anlamada kullanmayı öğretir*” (Wierlacher, aktaran: Aytaç, 2001: 9). Ayrıca karşılaştırmacı imge araştırmacısı olarak sadece belirli bir edebiyat içerisinde yabancı kültürlerin nasıl canlandırıldığını değil, edebiyatın belirli kurumlarla (okul, yüksekokul) işbirliği çerçevesinde ortak bilincin oluşmasına nasıl etki ettiğini araştırmaktadır. Ulusal ve uluslararası bağlam iç içe girdiğinden birbirlerinden izole edilmeye çalışılmamalıdır.

Sosyal bilimler açısından karşılaştırmalı edebiyatın önemi edebî karşılaştırmannın kültürlerarası karakterinde aranmalıdır. Birbiriyle karşılaştırılan iki edebî metin karşılaştırmacının yansıtmak zorunda olduğu özellikleri içeren ayrı ayrı kültürlerden ve dillerden gelmektedirler. İncelemeye konu olan metinler sadece edebî kaideler içinde bulunan eserler değil, reklam sözleri, yığın edebiyatı, siyasî konuşmalar veya teorik olabilmektedir. İnceleme alanının merkezine her ne kadar yazılı edebî metinler yerleşmiş olsa da, bunların dışında filmler, tv dizileri, dans, beden veya davranış dili, fotoğraf, çizgi romanlar vs. incelemelere konu edilmektedirler.

4. Karşılaştırmalı Edebiyatın Geleceği: Melting Pot ve Anadolu Mozaïği

Karşılaştırmalı edebiyat bütünsel ve evrensel bir insanlık kültürünün hâlâ mümkün olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Ateş, 2007: 82). Karşılaştırmacıların amacı sadece imgebilimci olarak yabancı kültürlerin belirli bir edebiyat içerisinde nasıl temsil edildiğini tespit etmek değildir, aynı zamanda edebiyatın belirli kurumlar çerçevesinde ortak bilinç üzerine nasıl etki yaptığını araştırmaktır (Zima, 1992: 10). Sebuktekin, bireylerin karşılaştırma yeteneğini geliştirerek hem yabancı kültürleri hem de kendi kültürünü daha iyi tanıyabileceğini, hoşgörü düzeyini arttırarak dünya barışına hizmet edebileceğini vurgular:

[...] karşılaştırma yapma yeteneğinin geliştirilmesi durumunda, kişinin bilinçli ve nesnel öğrenebildiği, bu yöntemle kendinin ayrıcalık ve farklılıklarının bilincine vardığı, bir yandan da kendini daha iyi tanıdığı ve bu yüzden kendisinde oluşan hoşgörü ile karşısındaki insana daha çok değer verdiği iyice anlaşılmış ve dolayısıyla da dünya barışına bir katkı sağlanmış olacaktır (Sebuktekin, 2006: 2).

Amerika Birleşik Devletleri’nin etnik gruplara karşı yürüttüğü asimile ve farksızlaştırma felsefesi üç kategoride ele alınmaktadır: ‘İngiliz uyumculuğu’ (Anglo Conformity), ‘kaynaşma kazanı’ (Melting Pot) ve ‘kültürel çoğulculuk’ (Gordon, 1964: 85). Kıta Avrupası’ndan göçmenler Anglo-Saxon kültürü etkisiyle kendi kültürel değerlerini zamanla terk ederler. Diğer bir deyişle, “*azınlık farklılığını kaybedip çoğunluk gibi olurken, çoğunluk değişmez*” (Jobu, 1988: 7). Anglo-Saxonların, Amerikalıların ve göçmen grupların kültürlerinin birbirine karışmasıyla *kaynaşma kazanı* ortaya çıkar. *Kaynaşma kazanı* içinde tüm etnik ve çoğunluk grupları homojen olarak karışıp her biri farklılığını kaybeder. *Kültürel çoğulculuk* ise, kıtadaki göçmen grupların kültürünün Amerika

vatandaşlığı bağlamında ekonomik ve politik bütünlük içinde korunmasını, toplumda farklı bir öge olarak varlığını sürdürmesini ifade eder. Kültürel olarak çoğulcu toplum, tüm farklı grupların yan yana ama birbirine karışmadan yaşadığı bir toplumsal düzendir (Brass, 1985: 6). ABD’de oluşan toplum yapısında farklı kültürler zaman içinde *kaynaşma kazanı* içinde kendi asli hüviyetlerini yitirmekte ve yeni melez bir kültür ortaya çıkmaktadır. Thomas Wägenbour’a göre, çokkültürlülük kültürel değişim değil, aksine kültürlerin yan yana varoluşuna hoşgörüdür; farklı grupların bu yan yana birlikte olması ise siyasî düzen tarafından sağlanır (bkz. Blioumi, 2004: 43).

Karşılaştırmalı edebiyatın kıtada kök salmasının başlıca nedenlerinden birisi olarak farklı kültürlerin barış ve hoşgörü içinde bir arada yaşaması görülebilir. Ancak zamanla bu farklı kültürler yok olup gitmeye mahkûmdur, çünkü kendilerine özgü kültürel değerler kaynaşma kazanı içinde eriyip gitmektedir.

Üzerinde yaşadığımız Anadolu topraklarında da Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan itibaren çokkültürlü bir yapı içerisinde Türk, Kürt, Ermeni, Süryani, Rum, Arap, v.s. gibi topluluklar 1000 yıldır birlikte yaşamaktadır. Bu süre içinde farklı toplulukların oluşturduğu renkli, çokkültürlü *Anadolu mozaiği* kültürlerin bir arada yaşamasını ve asli özelliklerini yitirmeden kültürel değerlerini koruyarak bugüne kadar gelmelerini sağlamıştır. Mozaik, sanatta; cam veya porselenvarî renklerle oluşturulan sanat eseridir. Burada renkler rastgele serpiştirilmiştir. Anadolu’da da her biri kendi başına varolan ve gelişmesini sürdüren kültürler, ortak bir mekânda serpiştirilmiştir. Bu çokkültürlü birlikteliğin korunması ve yaşatılması, ancak bundan sonra da karşılıklı saygı ve hoşgörünün sağlanmasıyla olanaklıdır. Karşılıklı hoşgörünün temelinde, kültürel çeşitliliğe saygı, eşitlik, farklılıkların siyasal düzlemde temsili ve kabulü yer alır.

Çok farklı kültürün ve inançların bugün halen barış içinde yaşama iradesini somut olarak sergileyen Hatay ilimiz tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. “Çan, Ezan ve Hazzan” seslerinin uyum içindeki birlikteliğini gösteren Hatay, farklı kültürlerin yok olup gitmediğinin somut belgesidir. Farklı kültürlerin eş zamanlı olarak yan yana eşit değerde varlığını koruduğu çokkültürlü renkli *Anadolu mozaiği* karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları için kültürel çeşitliliği engelleyen kozmopolit Amerikan kaynaşma kazanından daha verimli bir çalışma alanı sunabilir.

Sonuç

Kökeni Kuzey Amerika’ya dayanan ve birçok çevrede halen yoğun biçimde tartışılan *çokkültürlülük* kültürel çatışmaların yerini birlikteliğe ve uyuma bırakabileceğini göstermektedir. Çokkültürlülük, farklı toplulukların, farklı kültürlerin, farklı inançların bir çatı altında *birbirlerinin eşiti* olarak görülmelerine dayanır. Bunun yanı sıra çokkültürlülük hem birey hem de toplum için sanatsal üretim dünyasını ve yaşamını geliştiren, zenginleştiren bir olgudur. Farklı kültürlere ait insanların aynı ülkede ahenkli ve verimli bir toplum içinde barınması kültürel zenginliğin korunması ve farklı bireylerin sahip olduğu değerlerin önemsenmesinin göstergesidir.

Çokkültürlü toplumlarda hümanizm, hoşgörü, farklıyı ve yabancıyı saygıyla kabullenme gibi erdemler farklı kültürleri araştıran karşılaştırmalı incelemelerle öne çıkarılabilir. Özellikle de karşılaştırmalı edebiyat incelemeleri kültürler arası etkileşimin gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Zira farklı kültürlere ait edebî metinlerin tanıtıldığı, irdelendiği karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları kültür çeşitliliklerini tanıma, öğrenme ve irdeleme yönünden en etkin araçlardır. Dolayısıyla farklı kültürlerin değerlendirilmesine götüren en öncelikli çalışma alanları arasında karşılaştırmalı edebiyat sayılabilir. Anadolu topraklarında kendi özelliklerini yitirmeden var olabilmeyi başaran farklı kültürler alanın inceleme konusu olabilecek niteliklere sahiptir.

KAYNAKÇA

- ARAK, Hüseyin (2001). Çağdaş Alman ve Türk Romancılarının Eleştiri Yazıları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Dr. Tezi).
- ATEŞ, Nihat (2007). Karşılaştırmalı Edebiyatın Olanakları Ve Sınırları, Varlık, Temmuz/2007.
- AYDIN, Kamil (1999). Karşılaştırmalı Edebiyat - Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı, İstanbul: Birey.
- AYTAÇ, Gürsel (1990). Denemeler Seçkisi, Ankara: Gündoğan.
- BAUMANN, Gerd (2006). Çokkültürlülük Bilmecesi, çev. Işıl Demirakin, Ankara: Dost.
- BLIOUMI, Aglaia (2004). Kulturaustausch, Interkulturalität und Interdisziplinarität, Neohelicon XXXI/1.
- BRASS, Paul (1985). Ethnic Groups and State, Ed. Paul R. Brass. Ethnic Groups and State. New Jersey.
- ÇETİN, İhsan (2007). Çokkültürlülük ve Kimlik Bağlamında Midyat İlçesi Örneği, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research 2007, Sayı: 2.
- DYSERINCK, Hugo (2002). Von Ethnopsychologie zu Ethnoimagologie, Neohelicon XXIX.
- ERGİL, Doğu (1995). Çok Kültürlülük ve Çok Dillilik”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi Cilt: 50, Sayı: 3, Ankara.
- FERGESON, Larry (2008). Çok Kültürlülüğe Giriş, Future Worlds Center, Editör: Yiannis Laouris, Nicoisa, Kıbrıs.
- GORDON, Milton (1964). Assimilation in American Life. Oxford Uni. Press.
- JIOBU, Robert (1988). Ethnicity and Assimilation. State Uni. Of NewYork Press.
- KAYA, Ayhan (2000). Yurttaşlık, Azınlıklar ve Çokkültürlülük, Marshall, T.H. ve Bottomore T., Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar, Ankara: Gündoğan.
- KEFELİ, Ayşe Emel (2000). Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri, İstanbul: Kitabevi.
- KULA, Onur Bilge (1992). Alman Kültüründe Türk İmgesi-I, Ankara, Gündoğan.
- LAMBERT, Wallace E., Moghaddam, Fathali M. Vd. (1990). Asimilation vs. Multiculturalism: Views from a Community in France, Sociological Forum, Vol.5, No. 3, pp.387-411. <http://www.jstor.org/stable/684395>.
- PAREKH, Bhikhu (2002). Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori, çev. Bilge Tanrısever, Ankara: Phoenix.
- PETERSEN, Jürgen H. (2004). Metne Bağlı Yorumlama, y.y. Hüseyin Su, Teori ve Eleştiri, Hece Yay, Ankara.
- SARI, Engin (2003). Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kitap Eleştirileri, İletişim Araştırmaları, 2003/1(1): 167-172 (Alıntı Tarihi: Ocak 2012; <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/665/8477.pdf>)

- SEBUKTEKİN, Hasan (2006). Neden karşılaştırmalı Edebiyat?, D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 7.
- SOMERSAN, Semra (2004). Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk, İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul.
- WIERLACHER, Alois, Der kulturelle Pluralismus als Herausforderung der Literaturwissenschaft. Zur Theorie interkultureller Germanistik, s. 551, aktaran: Aytaç, 2001, s. 9.
- ZIMA, Peter V. (1992). Komparatistik. Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft, Tübingen: Francke.